

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Swierczewskiego

FAKULTET ARTYLERII
KATEDRA TAKTYKI ARTYLERII

*do księgowości do poproszenia
pobraną pozycję*

~~XXXXXXXXXX~~
Egz. Nr 120

MATERIAŁY NA IV KONFERENCJĘ
NAUKOWĄ ASG
Część IV
ARTYLERIA W DZIAŁANIACH ODWROTOWYCH

Archiwum Biblioteki Taktyki
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. br. K. Swierczewskiego
21612

21612

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

im. gen. broni K. Swierczewskiego

FAKULTET ARTYLERII
KATEDRA TAKTYKI ARTYLERII

*doksięgować do poprzednio
pobranym pozycji*

~~_____~~
Egz. Nr 120

MATERIAŁY NA IV KONFERENCJĘ
NAUKOWĄ ASG

Część IV

ARTYLERIA W DZIAŁANIACH ODWROTOWYCH

Archiwum Biblioteki Taktyki
Sztabu Generalnego
im. gen. br. K. Swierczewskiego

nr ~~_____~~
21612

21612

REMBERTÓW

MARZEC

1960

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Swierczewskiego

FAKULTET ARTYLERII
KATEDRA TAKTYKI ARTYLERII

~~_____~~
egz. nr. 120.

Prekl. prot. 12357. *P*

ARTYLERIA W DZIAŁANIACH ODWROTOWYCH

Archiwum Biblioteki Tamce
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. br. K. Swierczewskiego

Osial

~~_____~~
21612

Rembertów

Marzec

1960

ARTYLERIA W DZIAŁANIACH ODWROTOWYCH

1. Rola artylerii w działaniach odwrotowych

W miarę wzrostu potęgi ognia artylerii, odpowiednio wzrasta rola artylerii na polu walki.

W pierwszej połowie XIX w. artyleria stała się główną siłą ogniową na polu walki. Napoleon rozpoczynając odwrot z pod MOSKWI posiadał w składzie swoich wojsk ponad 1000 dział. Działa te odgrywały dominującą rolę w toku wszystkich operacji odwrotowych przeprowadzonych na olbrzymiej przestrzeni od MOSKWI do PARYŻA. Ogień artylerii wykorzystywany był do opóźniania tempa pościgu wojsk rosyjskich, załamania działań zaczepnych, osłaniania dróg odwrotowych i przedmości.

Jaskrawym przykładem roli artylerii w działaniach odwrotowych w pierwszej połowie XIX w. jest działanie 10-cio działowej baterii gen. Bema pod OSTROLEKĄ. Bateria ta stanowiąca odwód wojsk polskich została rzucona do walki po przegranej bitwie pod OSTROLEKĄ, przed front rozbitej armii polskiej. Brawurowym ogniem karta-
czowym z bliskiej odległości załamała ona próbę wojsk carskich przejścia do pościgu.^{x/} Fakt ten stworzył warunki przejścia wojsk polskich do swobodnego odwrotu na WARSZAWĘ.

W toku pierwszej wojny światowej w 1914 r. armia francuska przeszła do odwrotu na skutek przewagi niemieckiej w artylerii. Francuzi przechodząc do odwrotu posiadali w wojskach walczących:

3840 armat polowych 75 mm,
120 armat górskich 65 mm,
368 ciężkich dział polowych;

x/ Prof. Korzon: Dzieje wojen i wojskowości polskiej, Kraków 1921 r.

380 dział ciężkich w składzie parków oblężniczych.

Niemcy przechodząc do pościgu mieli przewagę w artylerii ciężkiej i w donośności artylerii. W liczbach zaokrąglonych posiadali oni 5000 armat polowych 77 mm,

1500 haubic polowych 105 mm;

2000 dział ciężkich. x/

W początkowym okresie operacji odwrotowej, po przegranej bitwie w rejonie przygranicznym, artyleria francuska jako słabsza pod względem kalibrów i donośności nie mogła sprostać zadaniu. Dopiero w drugiej połowie sierpnia 1914 r., na skutek oderwania się ciężkiej artylerii niemieckiej, artyleria francuska rozpoczęła swym ogniem skutecznie hamować tempo pościgu wojsk niemieckich i zadawać piechocie niemieckiej dotkliwe straty. Jednocześnie Francuzi ściągnęli ciężki sprzęt z nadbrzeżnych fortyfikacji i po przystosowaniu go do walki polowej skierowali go na najważniejsze kierunki operacji odwrotowej. Intensywny dopływ artylerii na polu walki z głębi kraju pozwolił ostatecznie załamać pościg niemiecki i umożliwić przejście do obrony.

W okresie międzywojennym rozwinęły się nowe rodzaje wojsk sięgające swymi początkami pierwszej wojny światowej: broń pancerna i lotnictwo.

Broń pancerna jako szybki i manewrowy rodzaj wojsk zastąpiła niemal całkowicie kawalerię na zachodzie Europy. Stała się ona nieodzownym rodzajem wojsk w ruchomych formach walki do jakich należy pościg jak i odwrót. Lotnictwo natomiast zwiększyło głębokość działań, paraliżując zaplecze walczącej armii i działając na cele znajdujące się poza zasięgiem artylerii.

Ogólnie zdawać by się mogło, że rola artylerii w drugiej wojnie światowej zmalała. Jednak analizując

x/ A. Kiersnowski: Historia artylerii, Toruń 1925 r.

odwroty z czasów drugiej wojny światowej należy stwierdzić, że artyleria odgrywała w tym czasie również bardzo dużą rolę.

W końcowych fazach operacji odwrotowej Armii Radzieckiej artyleria przeciwpancerna łącznie z czołgami kruszy pancerny taran niemiecki. Potwierdzają to dane o ilości niemieckich czołgów zniszczonych ogniem artylerii. Tylko na podejściach do MOSKWI artyleria radziecka w 1941 r. zniszczyła 1500 czołgów niemieckich, a na kierunku STALINGRADU w stepach i na podejściach do miasta unieszkodliwiono około 1600 czołgów. x/

Artyleria do ognia pośredniego poważnie osłabiała tempo pościgu wojsk niemieckich i wykrwawiała ich siły. W operacjach odwrotowych armii niemieckiej również można zauważyć olbrzymią rolę artylerii. Przy pomocy ognia artylerii Niemcy skutecznie opóźniali tempo pościgu i zakamerywali na pewien okres, pościg strony przeciwnej.

Z powyższego wynika, że rola artylerii w dotychczasowych działaniach odwrotowych była dominująca.

Pod koniec drugiej wojny światowej użyta została bomba atomowa. W okresie międzywojennym pocisk atomowy wszedł na uzbrojenie artylerii. Zmieniły się perspektywy przyszłej wojny. Zachodzi więc pytanie na ile zmieniła się rola artylerii w ewentualnych operacjach odwrotowych przyszłej wojny?

Wydaje się, że artyleria nadal pozostaje bardzo ważnym i niezbędnym rodzajem wojsk w działaniach odwrotowych. Planowość działań odwrotowych opiera się przede wszystkim na możliwości odebrania nieprzyjacielowi na określony czas i na określonej rubieży inicjatywy.

x/ Blinow: Podręcznik artylerii, Warszawa 1952 r.

Tę ostatnią uzyskać można przede wszystkim przez czasowe zdobycie przewagi ogniowej nad ścigającymi oddziałami nieprzyjaciela, lub przynajmniej, na uzyskaniu takiego natężenia ognia, który zmusi nieprzyjaciela do rozwinięcia się, a tym samym do opóźnienia pościgu. Stąd ważne znaczenie będzie miał ogień w działaniach odwrotowych.

Jeśli przyjąć za regułę, że działaniom odwrotowym zwykle towarzyszyć będzie krytyczna sytuacja własnego lotnictwa i że o okresową przewagę w powietrzu będzie trudno, to stanie się jasna szczególna rola artylerii w zabezpieczeniu działań odwrotowych.

Możliwość dysponowania przez dowódcę organizującego działania odwrotowe atomowymi środkami rażenia, niewątpliwie polepsza sytuację dowodzonych przez niego wojsk. Jednak ilość będących w dyspozycji uderzeń atomowych będzie z zasady mała, co wynika z istoty działań, a ponadto nieprzyjaciel ma stosunkowo łatwiejsze warunki do uniknięcia dużych strat w wyniku uderzeń atomowych. Dlatego zesrodkowanie ognia artylerii konwencjonalnej na wybranych rubieżach: w określonym czasie, winno zmusić nieprzyjaciela do zagęszczenia ugrupowania operacyjnego i tym samym tworzenia opłacalnych obiektów dla broni atomowej.

2. Ogólne zasady wykorzystania artylerii w zależności od warunków prowadzenia działań odwrotowych

Wojska mogą przechodzić do działań odwrotowych bezpośrednio po stoczeniu z niepozyślnym dla siebie wynikiem bitwy, lub na skutek niepozyślnie rozwijającej się sytuacji na jednym, lub na obu skrzydłach.

W pierwszym wypadku wojska są związane uporczywą walką z nacierającym przeciwnikiem, są one wyzerpane

tą walką, może nawet częściowo zdemoralizowane na skutek niepomyślnego rozwoju działań.

W drugim wypadku, pomimo że wojska utrzymują styczność z nieprzyjacielem, dysponują stosunkowo dużą swobodą działania. Zachowują one pełną zdolność bojową przy stosunkowo małym zagrożeniu od czoła.

Warunki w jakich wojska przechodzą do odwrotu w obu tych wypadkach, wywierają wpływ na organizację działania artylerii i wymagają oddzielnego omówienia.

A. Zasady użycia artylerii w działaniach odwrotowych w warunkach niepomyślnie rozwijającej się sytuacji u sąsiadów

W omawianym wypadku wojska mogą przechodzić do działań odwrotowych bezpośrednio po uprzednim wykonaniu innych zadań na przykład operacji obronnej, pościgu, bitwy spotkaniowej. Rozpatrując więc ilość artylerii jaka może zabezpieczać działania odwrotowe będziemy musieli wiązać ją z ilością artylerii w dotychczasowych działaniach.

Przechodząc do odwrotu w tych warunkach wojska nie tylko nie otrzymają wzmocnienia w artylerię, a często wyższy przełożony może odebrać część środków, wykonując nimi manewr na korzyść sąsiadów, których położenie jest bardziej niepomyślne, lub dla odtworzenia odwodów. Z chwilą przejścia do działań odwrotowych może ulec zmianie nie tylko ilość artylerii, ale również jej podział i ugrupowanie. Wynika to przede wszystkim z charakteru nowego zadania co nierozzerwalnie łączy się z przyjęciem przez związki ogólnowojskowe nowego ugrupowania.

Związki ogólnowojskowe organizują do działań odwrotowych rzut osłony i rzut wycofujący się.

Rzut osłony jest przewidziany do bezpośredniego

udziału w walce i zabezpieczenie jego działania jest zasadniczym zadaniem artylerii. Rzut wycofujący się wykonuje marsz pod osłoną rzutu osłony, jednak i on musi być gotowy do działań w wypadku przerwania się nieprzyjaciela przez rzut osłony, oraz do zwalczania desantów nieprzyjaciela, która mogą wzbronąć wycofanie. Zadania te wymagają wsparcia artylerii.

Artyleria musi obok realizacji swego głównego zadania zabezpieczenia walki rzutu osłony, zabezpieczać działanie rzutu wycofującego, lub jego części. Rozważając powyższe, należy również pamiętać, że niekiedy celowo jest wycofać jak najszybciej część artylerii bez wiązania jej walką, mając na uwadze zadania jakie wojska będą wykonywać bezpośrednio po odrocie. Dotyczy to przede wszystkim artylerii Odwołu Naczelnego Dowództwa i artylerii armijnej.

Dokonując więc zmiany podporządkowania artylerii należy uwzględnić:

- zabezpieczenie rzutu osłony;
- zabezpieczenie części rzutu wycofującego się przewidzianej do aktywnych działań;
- wycofanie części artylerii bez wiązania jej walką dla wykonania nowego zadania, lub oddania jej do dyspozycji przełożonego.

Rzut osłony stanowiąc będą wydzielone związki taktyczne, lub wydzielone oddziały związków taktycznych.

Rzut osłony będzie posiadał z reguły tylko artylerię organiczną, która zapewnia mu dostateczne wsparcie ogniowe. ^{x/} Ogólnym założeniem jest, że do rzutu osłony wydzielamy tylko niezbędne środki, kierując się zasadą jak największej oszczędności. Dotyczy to również artylerii.

x/ Założenie organizacyjne ZT jest takie, że organiczne środki zapewniają mu samodzielne działanie na kierunkach pomocniczych.

Za zasadą, żeby rzutowi osłony nie przydzielać środków artyleryjskich ze szczebla operacyjnego przemawia również fakt, że artyleria konwencjonalna przy dużym tempie odwrotu 60 - 100 km w ciągu nocy, nie jest dostatecznie przystosowana do działań w składzie rzutu osłony i należy liczyć się z jej bardzo dużymi stratami. W wypadku zaistnienia większego zagrożenia ze strony nieprzyjaciela, środki specjalnego przeznaczenia /szczególnie szczebla operacyjnego/ winny być w gotowości do wsparcia rzutu osłony na najbardziej zagrożonych kierunkach.

Środki te nie mogą być przydzielane do rzutu osłony, gdyż muszą być gotowe do scentralizowanego działania nie tylko na korzyść rzutu osłony, ale również na korzyść ^{rzutu} wycofującego się w wypadku użycia go do bitwy. Ze środków tych można organizować na szczeblach operacyjnych grupy specjalnego przeznaczenia.

Grupa taka stanowi element ugrupowania operacyjnego, a dzięki dużemu zasięgowi ma zapewnione bezpieczeństwo i duże możliwości manewru ogniem.

Oprócz rakiet dalekiego zasięgu, odwrot wojsk może zabezpieczać artyleria atomowa i rakiety artyleryjskie o bliskim zasięgu. Ze względu na ich ograniczony zasięg, zachodzi konieczność wykonywania przez nie manewru sprzętem.

Wykonanie szybkiego manewru przy zatłoczonych drogach, często w kierunku przeciwnym od marszu wojsk, będzie niezwykle utrudnione. W tych warunkach o ile tylko pozwalają możliwości, należy wykorzystywać transport powietrzny.

Rzut wycofujący /siły główne ZT/ pod przykryciem rzutu osłony musi być gotowy do działań aktywnych w wypadku przełamania przez nieprzyjaciela rzutu osłony, lub w celu zwalczania desantu nieprzyjaciela. W tych warunkach trudno przewidzieć sposób działania części rzutu wycofującego się i dlatego dowódca organizujący odwrot

wariantuje działanie wojsk. W tej sytuacji zdecydowanie o przydziale artylerii na korzyść określonych związków taktycznych jest bardzo utrudnione, gdyż w różnych warunkach działania, ten sam związek taktyczny może wykonywać marsz lub wchodzić do walki. W związku z tym wydaje się, że nie należy zawczasu przydzielać artylerii do związków taktycznych rzutu wycofującego się, lecz zachować ją w całości w dyspozycji i odpowiednio, w zależności od wariantów działania rzutu wycofującego się przewidywać jej manewr na korzyść określonych związków taktycznych.

Również grupy specjalnego przeznaczenia winny być gotowe do wsparcia wszystkich aktywnych działań rzutu wycofującego się według przewidywań. Natomiast całość artylerii komercyjnej /OND i armijnej/, stanowiąca część rzutu wycofującego się, może wykonywać marsz odwrotowy w gotowości do zabezpieczenia aktywnego działania wojsk. W zależności od przewidywanych warunków aktywnego działania rzutu wycofującego się, artyleria ta będzie wykonywała marsz bliżej czoła lub ogona sił głównych rzutu wycofującego, względnie bliżej zagrożonego skrzydła. Część tej artylerii może mieć przewidziane zadania w głębi po wykonaniu marszu odwrotowego.

W tym wypadku ta część artylerii będzie wykonywała marsz w składzie rzutu wycofującego się na najbardziej bezpiecznych marszrutach.

Odmienne działać będą związki taktyczne artylerii przeciwpancernej. Związki taktyczne wydzielone do rzutu osłony, jak również do aktywnych działań rzutu wycofującego, posiadają dostateczną ilość organicznej artylerii ppancernej. x/

x/ ZT będą prowadzić działania obronne lub wykonywać zwroty zaczepne na doraźnie zorganizowaną obronę nieprzyjaciela /walka z desantem/. Obowiązujące wydawnictwa uzasadniają, że w tych działaniach ZT posiadają dostateczną ilość środków przeciwpancernych.

Wynika z tego, że związki taktyczne artylerii przeciwpancernej, będą stanowić odwody przeciwpancerne.

Posiadanie takich odwodów jest niezbędne dla wykonania następujących zadań:

- wzbronienie rozprzestrzeniania się nieprzyjaciela, który przerwał się przez rzut osłony;
- osłona luk między związkami taktycznymi i osłona skrzydeł związku operacyjnego;

Ponieważ artyleria przeciwpancerna nie jest w stanie prowadzić działań w pełni samodzielnie celowym jest, ażeby związki taktyczne artylerii przeciwpancernej działające jako odwody przeciwpancerne, wzmacniane pododdziałkami różnych rodzajów wojsk w zależności od potrzeb.

Owód przeciwpancerny stanowić będzie element ugrupowania operacyjnego i będzie wykonywał marsz odwrotowy między rzutem osłony, a rzutem wycofującym się.

B. Zasady użycia artylerii w działaniach odwrotowych na kierunku niepomysłnie stoczonej bitwy przy bezpośrednim naporze przeważających sił przeciwnika

Warunki przejścia wojsk do odwrotu w tym wypadku będą bardzo ciężkie. Wojska będą nie tylko wykrwawione, w płytkim ugrupowaniu, z zużytymi odwodami, ale najczęściej decyzja do odwrotu podjęta zostanie, gdy wojska będą gwałtownie spychane przez nieprzyjaciela, przy czym często poszczególne zgrupowania wojsk będą częściowo izolowane przez nieprzyjaciela.

Srodki artyleryjskie szczebla operacyjnego będą maksymalnie wykorzystane do zabezpieczenia walki pierwszego rzutu związanego walką, a brak odwodów uniemożliwi najczęściej manewr artylerią na korzyść

najbardziej zagrożonych związków taktycznych.

Zrozumiałym jest, że w tych warunkach nie ma mowy o odebraniu wojskom przechodzącym do odwrotu środków artyleryjskich do dyspozycji przełożonego. Raczej należy się liczyć z możliwością podporządkowania części środków artyleryjskich wyższego przełożonego związkowi operacyjnemu wykonującemu odwrot w celu opanowania sytuacji. Będą to przede wszystkim związki artylerii przeciwpancernej, oddziały rakiet artyleryjskich o dużym zasięgu oraz niekiedy oddziały artylerii konwencjonalnej do ognia pośredniego OND. Oprócz tego środki artyleryjskie wyższego szczebla mogą w ramach określonego limitu wykonać pewną ilość uderzeń na korzyść wojsk wykonujących odwrot.

To dodatkowe wzmocnienie wojsk przechodzących do odwrotu jest podyktowane dla uzupełnienia strat i zyskania swobody manewru artylerią; - jest jednym z bardzo ważnych czynników, który może decydująco wpłynąć na pomyślny przebieg całego odwrotu.

W omawianym wypadku ze względu na działania wojsk możemy odróżnić dwa charakterystyczne etapy:

- "odskok" na pierwszą rubież opóźniania /kilkadziesiąt kilometrów najczęściej w nocy/, który pozwoli przejść związkowi operacyjnemu, pogłębić swe ugrupowanie i dostosować go do nowego zadania;
- działania opóźniające zasadniczych sił związku operacyjnego.

W czasie pierwszego etapu, zostanie zachowany najczęściej podział artylerii z poprzednich działań. Nowo otrzymane środki artyleryjskie będą użyte dla stworzenia warunków do odskoku, bądź przez zmasowane uderzenie przez wszystkie środki atomowymi na kolumny pościgowe nieprzyjaciela, lub dla wsparcia zwrotu zaczepnego w celu

umożliwienia odskoku wojskom.

Zasadniczą jednak część tych środków zostanie użyta dla wzmocnienia związków taktycznych, które przejdą do obrony pierwszej rubieży opóźniania.

Związkom taktycznym bezpośrednio związanym walką raczej nie przydzielili się nowych środków artyleryjskich ze względu na trudność wykonania takiego manewru /manewr dofrontowy tej artylerii musiałby być dokonany w pasie, w którym wojska wykonują z dużym tempem manewr odwrotowy/.

Manewr artylerii w czasie "odskoku" powinien odbywać się według tych samych zasad, jak omówiono w poprzednim podrozdziale, z tym, że na mniejszą głębokość.

Manewr artylerii powinien umożliwić dokonania nowego jej podziału, odpowiadającego nowemu zadaniu i ugrupowaniu wojsk.

- Nowy podział artylerii powinien uwzględnić:
- wzmocnienie związków taktycznych prowadzących działania opóźniające;
 - zorganizowanie /odtworzenie/ armijnych grup artylerii, które zachowując ugrupowanie w głąb, zapewnią wsparcie artylerią ciężką na kolejnych rubieżach opóźniania;
 - zorganizowanie /odtworzenie/ odwołów przeciwpancernych;

Związki taktyczne przechodzące do działań opóźniających będą prowadzić walkę w warunkach dużej liczebnej przewagi nieprzyjaciela /przy przewadze nieprzyjaciela 3-4 krotnej i większej, wymagają więc odpowiednio silnego wsparcia ogniowego, które w pewnym sensie rekompensuje brak sił piechoty i czołgów. Poważnego wsparcia ogniowego tym związkom taktycznym udzielić mogą środki atomowe i raketowe ze sześcibla operacyjnego zorganizowane w grupę specjalnego przeznaczenia. Oprócz tych środków o dużej mocy, związki taktyczne prowadzące działania

opóźniające wymagają ciągłego wsparcia ogniowego, jakie może zapewnić artyleria konwencjonalna.

Wsparcie ogniowe związków taktycznych, prowadzących działania opóźniające, można zapewnić przez przydział artylerii lub przez oddziaływanie na ich korzyść grupami artylerii szczebla operacyjnego. W warunkach prowadzenia działań opóźniających przez większą część sił związku operacyjnego, celowym jest zastosować jedną i drugą metodę. Przydzielając zasadniczą część artylerii dyspozycyjnej do związków taktycznych, zapewnia się im możliwość dużego usamodzielnienia w poszczególnych oddziałach, które będą musiały prowadzić walkę na szerokich frontach.

Z pewnej części artylerii /szczególnie ciężkiej/ należałoby organizować grupy szczebla operacyjnego, które jakkolwiek tylko w ważniejszych momentach zapewnią wsparcie ogniowe związkom taktycznym prowadzącym działania opóźniające, ale za to ułatwią skupienie wysiłku ogniowego na korzyść tego związku, który najbardziej go potrzebuje.

Organizuje się w zasadzie tylko tyle armijnych grup artylerii, ile związek operacyjny posiada brygad artylerii ciężkiej.

Wydaje się, że poszczególne grupy artylerii powinny być ugrupowane w głąb tak, by zapewnić w czasie odchodzenia pierwszej grupy, wsparcie ogniowe następnej rozmieszczonej głębiej. Jest to niezbędne z tego powodu, że przy dużym tempie pogoń nieprzyjaciela np. 6 km/godz. artyleria musi wykonać skoki większe niż skuteczny zasięg ognia. x/

x/ Wykonując skoki 12 km artyleria zanim by osiągnęła gotowość do otwarcia ognia zmuszona by była do kolejnego skoku. Na wykonanie 12 km skoku potrzeba następujących ilości czasu:
- maraz około 1 godz.;
- zwinięcie i rozwinięcie artylerii około 1 godz.;
Razem 2 godziny. W tym samym czasie nieprzyjaciół również pokona odległość 12 km.

Pierwszorzutową armijną grupę artylerii rozmieszcza się według ogólnych zasad w odległości 10 - 15 km od przedniego skraju głównej rubieży opóźniania.

Drugorzutową armijną grupę artylerii rozmieszcza się w stosunku do pierwszej 10 - 15 km/głębiej. W ten sposób przy zasięgu ognia 17 - 20 km z chwilą rozpoczęcia skoku przez pierwszorzutową AGA wsparcie ogniowe zapewnia natychmiast drugorzutową AGA.

W ciągu bitwy następuje dalsze "szufladkowanie". Na ważniejszych rubieżach obronnych, gdzie przewiduje się zatrzymanie nieprzyjaciela mogą wesprzeć walkę wszystkie armijne grupy, odpowiednio ugrupowując się. Jednak i w tym wypadku jedna z armijnych grup rozpocznie odejście wcześniej, ażeby zapewnić możliwość "szufladkowania" i tym samym ciągłego wsparcia.

Na szczeblach operacyjnych odwody artylerii organizuje się tylko w tym wypadku, gdy na to pozwalają możliwości. Podstawowym przeznaczeniem odwodu jest wsparcie zwrotu zaczepnego wykonanego przez część sił związku operacyjnego.

Skład odwodu artylerii na szczeblu armii nie powinien przekraczać brygady artylerii.

Związki taktyczne artylerii przeciwpancernej wykorzystuje się do organizacji odwodów przeciwpancernych, których zadanie polega przede wszystkim na zabezpieczeniu luk między związkami taktycznymi i skrzydeł związków operacyjnych. W niektórych wypadkach mogą być one również użyte do wzmocnienia związków taktycznych prowadzących opóźnianie. Odwody przeciwpancerne posuwają się zwykle skokami bezpośrednio za związkami taktycznymi pierwszego rzutu, prowadzącymi działania opóźniające.

3. Zadanie artylerii i sposób ich wykonania w odwrocie wojsk w warunkach niepomyślnie rozwijającej się sytuacji u sąsiadów

Do zasadniczych zadań artylerii w warunkach wykonywania odwrotu na skutek niepomyślnie rozwijającej się sytuacji na jednym lub obu skrzydłach należy zaliczyć:

- zabezpieczenie wyprowadzenia związków taktycznych i oddziałów z przedniego skraju;
- przeciwdziałanie pościgowi nieprzyjaciela;
- zabezpieczenie działań wojsk na skrzydłach celem niedopuszczenia do okrążenia.

Wszystkie zadania są wykonywane przy ścisłym współdziałaniu ze wszystkimi rodzajami wojsk.

Pierwsze zadanie realizowane najczęściej w warunkach nocnych wykonują stosunkowo niewielkie siły artylerii. Będą to pododdziały artylerii przeciwpancernej i moździerzy wchodzących w skład ubezpieczeń, artyleria organiczna oddziałów tworzących ariergardy wraz ze wzmocnieniem /1-2 dywizjonów artylerii dywizyjnej/, względnie artyleria organiczna związków taktycznych tworzących rzut osłony.

Ubezpieczenia, organizowane przez wychodzące z walki związki taktyczne, mają zadanie zabezpieczyć siły główne związku taktycznego przed niespodziewanym atakiem. Artyleria ubezpieczeń zwalcza piechotę i czołgi nieprzyjaciela jedynie w wypadku zaatakowania przez niego przedniego skraju. Na korzyść ubezpieczeń działa artyleria rzutu osłony. Może to być artyleria ariergard w sile wzmocnionego pułku względnie artyleria związków taktycznych.

Działania artylerii rzutu osłony organizowanego ze związków taktycznych na korzyść ubezpieczeń, jest możliwa dopiero w końcowym etapie ich działalności ze względu na donośność sprzętu artylerii. Natomiast działanie

artylerii ariergard jest w pełni możliwe przez cały czas walki ubezpieczeń. Wynika to z rubieży na których organizują obronę oddziały i związki taktyczne.

Szczególnie ciężkie zadanie stoi przed artylerią ariergard, która rozpoczyna działalność ogniową stosunkowo najszybciej. Oprócz wsparcia ubezpieczeń, zadaniem jej jest wzbronienie pościgu nieprzyjaciela, który starać się będzie związać walką wyprowadzane wojska, a przez to uniemożliwić im odejście.

Intensywna działalność artylerii ariergard winna być skierowana na te siły nieprzyjaciela, które wykorzystując luki między ubezpieczeniami zagrażać będą oskrzydleniem.

Niewielka ilość artylerii działającej w ramach ariergard wymaga maksymalnego zaopatrzenia jej w amunicję, co pozwoli wykorzystać sprzęt do jego maksymalnych możliwości ogniowych i umożliwić wprowadzenie w błąd nieprzyjaciela co do ilości sił działających na danym kierunku.

Rzut osłony organizowany ze związków taktycznych drugiego rzutu armii posiada dogodniejsze warunki niż ariergardy do organizacji działań obronnych, ze względu na czas i ilość artylerii.

W tym wypadku system ognia obronnego może być przygotowany zawczasu, a artyleria rozwinięta na przygotowanych stanowiskach ogniowych. Zadaniem artylerii związku taktycznego rzutu osłony będzie:

- osłona walki i odejścia ubezpieczeń;
- wzbronienie podejścia nieprzyjaciela poprzez obezwładnianie jego kolumn;
- wzbronienie nieprzyjacielowi ataku z marszu na poszczególne kierunkach i zmuszenie go do rozwinięcia sił głównych;
- zabezpieczenie walki na poszczególnych rubieżach opóźniania;

- zabezpieczenie odejścia wojsk na kolejne rubieże opóźniania;
- zabezpieczenie kontrataku.

Szczególnie ważnym zadaniem artylerii w działaniach odwrotowych jest przeciwdziałanie pościgowi nieprzyjaciela.

Zadanie to artyleria może realizować zabezpieczając działania oddziałów osłony, jak również przez odpowiednie wykorzystanie artylerii atomowej i rakiet artyleryjskich.

Sposób prowadzenia walki przez oddziały osłony jest różnorodny. Cechuje je ruchliwość i szybkość w działaniu, co umożliwi zaskoczenie nieprzyjaciela. Nie angażując się w długotrwałą walkę, dążą one do zatrzymania nieprzyjaciela na określonej rubieży w nakazanym czasie, a następnie odrywają się niespodziewanie tak, ażeby zorganizować opór w innym miejscu. Na niektórych ważnych rubieżach jeśli zachodzi potrzeba stawiają zacięty opór, a utracone rejony odzyskują poprzez wykonywanie kontrataku.

Charakter działania oddziału osłony wpływa w decydującej mierze na sposób wykonania zadań przez artylerię osłony, która zwalczać będzie ogniem siłę żywą i czołgi czołowych oddziałów nieprzyjaciela. Pojedyncze plutony, baterie i dywizjony artylerii mogą wykonywać ogień z obserwacji, wymagające zużycia stosunkowo niewielkiej ilości amunicji, przy dużej skuteczności ognia. W niniejszym zakresie artyleria zwalczać będzie ważniejsze baterie i moździerze oraz inne cele nieprzyjaciela.

Kontrataki winny być naszym zdaniem zabezpieczone większością artylerii znajdującej się na danym kierunku przy czym należy unikać skomplikowanego manewru sprzętem. Przygotowanie i wsparcie kontrataku polegać będzie na wykonaniu krótkiej nawały ognionej na siły żywe nieprzyjaciela

oraz wsparciu walki ogniem z obserwacji.

Artylerię atomową i rakiety artyleryjskie używać się będzie najczęściej do niszczenia i obezwładnienia ścigających wojsk nieprzyjaciela, zabezpieczenia na zagrożonych skrzydłach i ewentualnie do wykonywania zapór /naziemne uderzenia atomowe na węzły dróg, ciałniny itp./.

Opłacalnymi obiektami dla uderzeń atomowych artylerii oraz rażącego działania chemicznych i zwykłych środków rażenia rakiet, mogą być siły żywe związków taktycznych i oddziałów nieprzyjaciela, jego środki atomowe stanowiska dowodzenia i niekiedy artyleria.

W celu stworzenia warunków do wykonania uderzeń przez artylerię i rakiety, artyleryjskie oddziały osłony winny stworzyć na ważnych rubieżach taki opór, któryby zmuszał nieprzyjaciela do "zageszczania" jego sił oraz umożliwiały rozwinięcie na z góry przygotowanych stanowiskach ogniowych, własną artylerię i rakiety artyleryjskie.

W celu opóźniania pościgu nieprzyjaciela stosuje się w szerokim zakresie niszczenia oraz stawia się wszelkiego rodzaju zapory.

O ile jest tylko możliwym zapory powinny być bronione ogniem artylerii, gdyż w przeciwnym wypadku nie stanowią one poważnej przeszkody dla nieprzyjaciela. Przykładem tego mogą być działania odwrotowe armii francuskiej z nad Sommy /1940 r./, gdzie Francuzi, przewidując odwrót, budowali zapory, nieraz bardzo silne, na drogach odejścia. Nie spełniły one jednak pokładanych nadziei, gdyż były nie bronione ogniem i łatwo zostały usunięte przez ścigające oddziały niemieckie. ^{x/}

Zapory bronione przez drobne pododdziały /grupy

x/ A. Goutard: "Wojna straconych okazji" Wyd. MON, Warszawa 1959 r.

zołnierzy/ wzmocnione artylerią przeciwpancerną, lub czołgami tworzące jak gdyby "korki" na drogach, spełnić mogą ważną rolę w hamowaniu pościgu nieprzyjaciela.

Szczególne rodzaje zapory, może tworzyć artyleria atomowa i rakiety artyleryjskie wykonując w sprzyjających warunkach atmosferycznych naziemne uderzenia atomowe. Przejście takiej zapory jest często niemożliwe ze względu na straty wywołane chorobą promieniową. Przykładowo - pocisk atomowy o mocy 30 KT powoduje zniszczenia na powierzchni 4,5 km² i promieniotwórcze skażenie terenu po 30 minutach 1000 r_{tg} w odległości 15 km.

Niezmiernie ważnym zagadnieniem jest przeciwdziałanie ścigającym siłom nieprzyjaciela w ich wychodzeniu na główne drogi odwrotu sił głównych. Zadanie to może wykonywać rzut osłony względnie część sił głównych, przede wszystkim swymi odwodami przeciwpancernymi. Jako przykład takiego działania może służyć opisywane przez marszałka JEROMIENKO wykorzystanie pułku artylerii przeciwpancernej, stanowiącego odwód armijny w rejonie NEWLA 10 lipca 1941 roku. W celu nie dopuszczenia do wyjścia Niemców na kierunek GRODEK - NEWEL postanowiono wykorzystać artyleryjski odwód przeciwpancerny, stanowiący jedyną realną siłę w tym rejonie. Pułk artylerii przeciwpancernej wzmocniony pododdziałem czołgów i kompanią pischoty zajął dogodną rubież terenową i skutecznie odpierał ataki czołgów w ciągu 18 godzin, aż do podejścia świeżych sił /214 DP/.

W wypadku wykonywania kontrataku /przeciwuderzenia/ przez część sił głównych związku operacyjnego, mającego na celu poszerzenie zwężonego przez przeciwnika pasa działania, artyleria organiczna związku lub związków taktycznych, jak również artyleria armijna, może zabez-

pieczyć to działanie wykonując krótkie przygotowanie ataku i wspierając natarcie pojedynczymi ześrodkowaniami ognia i ogniem z obserwacji. W przygotowaniu ataku może wziąć udział również artyleria atomowa i rakiety artyleryjskie, wykonując uderzenia na ześrodkowane siły nieprzyjaciela na kierunku przeciwuuderzenia.

W celu zwiększenia tempa pościgu i wychodzenia na główne drogi odwrotu, nieprzyjaciel może wysadzać desanty powietrzne. Wycofujące się marszem odwrotowym siły główne będą zmuszone do otwarczenia sobie drogi zdecydowanym natarciem często poprzedzonym uderzeniami atomowymi. Udział w walce z desantem powietrznym nieprzyjaciela należy również do zadań artylerii. Artyleria atomowa i rakiety mogą wykonać w sprzyjających warunkach uderzenia atomowe na rejon lądowania nieprzyjaciela, natomiast artyleria konwencjonalna powinna w tym wypadku zabezpieczyć natarcie wojsk na doraźnie zorganizowaną obronę nieprzyjaciela, przez wykonanie krótkiej nawały ogniowej na rejon nie objęte uderzeniami atomowymi i wspierać natarcie wojsk ogniem ześrodkowanym.

Zadania artylerii i sposób ich wykonania w działaniach odwrotowych na kierunku niepomysłnie stoczonej bitwy przy bezpośrednim naporze przeważających sił przeciwnika

Zadania artylerii w zakresie zabezpieczenia odwrotu, który następuje na kierunku niepomysłnie stoczonej bitwy można ująć w dwie zasadnicze grupy:

- zadanie związane z zabezpieczeniem przyjęcia ugrupowania wojsk do odwrotu;
- zadania związane z zabezpieczeniem przeciwdziałania pościgowi npla, od czoła i na skrzydłach.

Rozpatrując warunki w jakich wojska w omawianym wypadku będą przechodziły do działań odwrotowych nasuwa się

wniosek, że zadania artylerii związane z zabezpieczeniem przyjęcia ugrupowania wojsk do odwrotu stanowią podstawową grupę zadań artylerii.

Właściwy podział tych zadań między wykonawców oraz sposob ich wykonania może w poważnej mierze zadecydować o tym, czy działania rozwiną się zgodnie z zamiarem dcy ogólnowojskowego. Jeżeli założymy, że w momencie podjęcia decyzji do odwrotu wojska znajdują się w płytkim ugrupowaniu i mają zużyte odwody, a skuteczne prowadzenie działań odwrotowych wymaga głębokiego ugrupowania, to należy stworzyć warunki, aby móc przejść do takiego ugrupowania.

Warunki te można stworzyć jedynie poprzez silne oddziaływanie ogniowe tak konwencjonalnymi, jak i atomowymi środkami rażenia artylerii, na siły żywe i środki ogniowe przeciwnika.

Do podstawowych zadań ogniowych w tym zakresie proponujemy zaliczyć:

- obezwładnienie /zniszczenie/ sił przeciwnika, znajdujących się w dokonanych przez niego wyłomach w celu uniemożliwienia im przerwania własnej obrony;
- obezwładnienie /zniszczenie/ podchodzących kolumn nieprzyjaciela w celu nie dopuszczenia do przyśpieszenia tempa działań;
- niszczenia ogniem na wprost czołgów przeciwnika;
- niszczenie artylerii atomowej oraz obezwładnianie /na najbardziej zagrożonych kierunkach/ artylerii konwencjonalnej npla.

Zadania te z reguły będą przekraczały możliwości artylerii związku operacyjnego, która zaangażowana będzie do wsparcia walki pierwszego rzutu operacyjnego. Realizacja tych zadań będzie więc możliwa jedynie w wypadku, jeśli udział w ich wykonaniu weźmie artyleria wyższego przełożonego /rakiety art./ i lotnictwo.

Najbardziej słusznym wydaje się wykonanie przez artylerię wyższego przełożonego pewnej ilości uderzeń atomowych na ześrodkowane siły npla na najbardziej zagrożonych kierunkach oraz uderzeń atomowych przez lotnictwo na podchodzące kolumny npla oraz jego środki atomowe. Efektem uderzeń wyższego przełożonego oraz lotnictwa winno być chwilowe powstrzymanie działań npla na kierunkach, na których zostały one wykonane. Przy sprzyjających warunkach atmosferycznych należy stosować uderzenia naziemne.

Takie rozwiązanie zagadnienia pozwoli wojskom, broniącym się na tych kierunkach na dokonanie odskoku i umożliwi im przyjęcie dogodnego ugrupowania do prowadzenia działań opóźniających. Ponadto odciąży w poważnym stopniu środki artyleryjskie będące w dyspozycji związku operacyjnego, prowadzącego walkę i umożliwi im dokonanie manewru ogniem na pozostałe kierunki w celu stworzenia na nich dogodnych warunków do odskoku wojsk. Artyleria konwencjonalna biorąca udział w wykonaniu tego zadania, powinna stosować przede wszystkim pociski chemiczne z trwałymi środkami trującymi.

W zwalczaniu broni pancernej przeciwnika, której udało się przedrzeć w głąb naszej obrony, powinny wziąć udział odwody przeciwpancerne wyższego przełożonego. Odwody te mogą być często użyte samodzielnie, dla zamknięcia pozostałych wyłomów i w tych wypadkach zwykle będą wzmocnione pododdziałami saperów i piechoty.

Zadania artylerii związane z zabezpieczeniem przeciwdziałania pościgowi npla zostały omówione w poprzednim rozdziale i nie wymagają uzupełnienia.

W n i o s k i

1. Do najbardziej charakterystycznych zadań artylerii w działaniach odwrotowych można zaliczyć:
 - zabezpieczenie walki rzutu osłony;
 - zabezpieczenie zwrotów zaczepnych w celu wzbraniania pościgu lub zwalczania nieprzyjaciela na drogach odwrotu;
 - zabezpieczenie działania wojsk na skrzydłach celem niedopuszczenia do okrążenia;
2. Wojska przechodzą do odwrotu w zasadzie z tymi środkami artylerii, jakie posiadały w działaniach bezpośrednio poprzedzających odwrot.
3. Ze względu na duże tempo i głębokość działań charakterystyczną jest decentralizacja dowodzenia artylerią konwencjonalną przy centralizacji dowodzenia artylerią atomową i rakietami artyleryjskimi.
4. Artyleria atomowa i rakiety artyleryjskie zabezpieczają odwrót wojsk, wykonując obezwładnienie i niszczenie ześrodkowanych sił nieprzyjaciela, wykonujących pościg, działających na skrzydła w celu obejścia i okrążenia oraz zabezpieczają własne zwroty zaczepne. Rakiety artyleryjskie i artyleria atomowa może wykonywać na drogach odejścia naziemne uderzenia atomowe jako zapory.
5. Szczególnego znaczenia nabiera działanie odwodów przeciwpancernych w celu zabezpieczenia zagrożonych skrzydeł i luk między związkami taktycznymi.
6. W działaniach odwrotowych szczególnego znaczenia nabiera manewr artylerii i skupienie głównego wysiłku artylerii na korzyść tych związków taktycznych i oddziałów, które zabezpieczają odwrót głównych sił.

7. Zaopatrzenie artylerii w amunicję charakteryzować się będzie odpowiednim urzutowaniem, zapasów na drogach odwrotu.

WYKONAŁ:

ZESPÓŁ OFICERÓW TAKTYKI ARTYLERII

Wykonano w 120 egz.

egz. Nr. 1-120 - Bibl. Tajna
wykonał - Zesp. Ofic. Takt. Art.
druk - Auerbach lo. III. 60 r.
Nr. ks. 631/WW